

Vnorovy - jejich slavní rodáci

Slovo úvodem

První dva uvedení vnorovští rodáci – František Zýbal a Štěpán Polášek patří svým dílem spíše k regionálnímu písemnictví, zatímco básnická tvorba Jana Skácela je řazena k vrcholu české lyriky 60. a 70. let české literatury. Dopisy z cely smrti Marie Kudeřkové se staly otřesným dokumentem o lidském zlu a násilí za nacismu. Její Zlomky života byly přeloženy do řady světových jazyků. Podobným dokumentem zůstává pro českého čtenáře dílo Pavla Zíbala o utrpení a pronásledování kněží v komunistických věznicích a táborech nucených prací v padesátých letech. Do rodných Vnorov uvádějí čtenáře vzpomínky a zážitky prozaické obrázky Františka Pavky.

Uvedený výčet naznačuje, že je možné použít u názvu obce Vnorovy přívlastek literární – tedy literární Vnorovy.

František Zýbal

narozen 20.3. 1891, zemřel 6.4. 1940

Ve Vnorovech žily donedávna dva rody Zíbalů. Jeden rod se píše s měkkým í a jeho rodiny pocházely ze sedláckého řádku v Dědině (nyní Hlavní), druhý rod, méně početnější se psával s tvrdým ý, což zavinil některý z duchovních správců vnorovské fary. K druhému rodu náležel P. František Zýbal, kněz a slovácký spisovatel. Jeho rodina ve 20. století vymřela.

František Zýbal se narodil 20. března 1891 jako druhorozený syn poměrně chudého domkáře Josefa Zýbala v malém doškovém domku č. 12 na ostrém svahu Kostelní uličky pod kostelem nebo pod bývalou vnorovskou tvrzí. Do skupiny domkářů patřivali majitelé domků s trochou polností, které nestačily uživit početné rodiny, a proto podělkovali u větších čtvrtlánků (21 měřic) nebo u místních sedláků neboli pololánků (42 měřic). Práci na panském nahradil „tovarych“ v sousedním Rakousku, kam v závěru 19. století jezdívali Vnorovjané na sezónní zemědělské práce, zejména na kultivaci a sklizeň cukrovky. Na tovarych jezdívali i členové Zýbalovy rodiny, zejména v době, kdy spláceli dluh po koupi většího domu č. 429 v ulici zvané v té době Kampiónka naproti vnorovského kostela. Ulice Kampiónka měla sedm domů. Začínala u silnice kovárnou a končila za Marijánčiným, jak říkali předkové domu uprostřed velké zahrady. Dům daroval vnorovské obci místní farář pro zbudování mateřské školy hned v roce 1910, ale ta byla otevřena až v roce 1961. Dům obývala bývalá farářova služebná. Říkali jí Marijánka. Dodnes budova slouží dětem předškolního věku.

Domkář Josef Zýbal měl čtyři děti: Jana, Františka, Annu a Anastázii. Do literárního dění zasáhl druhorozený František jako spisovatel i básník a nejmladší dcera Anastázie jako chůva malého Jana Skácela, budoucího básníka, a to v sousedním stavení, v němž v nájmu bydlela mladá rodina Emila Skácela. Dům totiž patřil do třicátých let veselému hospodáři Antonínu Ondrovčikovi, který se stal předobrazem strýčka Plevy ze Zýbalových humorných povídek. Rodina učitele Emila Skácela bydlela v malém přístěnku v letech 1922 – 27, tedy před svým odchodem do Poštorné.

Neradostnou situaci u Zýbalů ještě zkomplikovala předčasná smrt matky (1909). Otec Josef Zýbal zůstal se čtyřmi nezaopatřenými dětmi, z nichž syn František studoval už na strážnickém gymnáziu. Ten si na tyto těžké časy zavzpomínal po letech v krátkém článku publikovaném v olomouckých novinách Našinec 4. října 1932:

„Bylo po pohřbu, kdy čtyři nedospělé děti s otcem zaplakaly, kam jim spustili matku. Potom se vrátili do života. Byl těžký. Otec pracoval sám do úpadu. Pomáhal jsem, pokud jsem mohl po škole, ale moje síly nestačily. Otec dělal všecko. Vařil, pracoval na svém i na cizím, aby majetek uhájil. Pomáhal jsem, studoval jsem dlouho do noci, ráno časně vstával a nevyspalý odcházel do školy. My děti jsme cítily, co jej tíží, ale nemohly jsme pomoci. Ani jsme se k němu netlačily a netulily, zdál se drsný, nepřístupný a v sebe uzavřený. Ale to bylo jenom zdání, teď vím, že čekal na naše vlídná, uklidňující dětská slova, na naše objetí. Chudí lidé cítí živě bolest i radost, ale neprojevují je nápadně, protože jejich život je tvrdý a vážný. Otec v noci dlouho neusínal, obracel se na loži z boku na bok, někdy vstal a vyšel na dvůr, nebo stával zamyšlený u okna...“

Syna Františka poslal otec po přimluvě učitele i faráře na studium do Strážnice na tamní gymnázium. Vyučovací látka mu nečinila potíže, i když musel pravidelně pomáhat na poli i při domácím „poklidu dobytka.“ Čas na studium mu spíše ubíral veliký zájem o místní historii, národopis i lidovou píseň. Už jako kvintán posílal do novin a časopisů své první básně i studie. Studium na strážnickém gymnáziu zakončil v roce 1911 maturitou a s otcovým souhlasem se přihlásil do kněžského semináře v Olomouci. Tehdejší vesnická atmosféra mu příliš nepřála, pocházel přece jen z chudšího prostředí, jak si později stěžoval. Za bohosloveckých studií pokračoval v publikování svých literárních příspěvků do různých časopisů, ale pod krycími jmény, protože bohoslovci publikovat nemohli.

Na kněze byl vysvěcen v Olomouci ve druhém válečném roce 5. července 1915 a válečná atmosféra se pak promítla i na jeho primici ve Vnorovech.

Ještě v roce 1915 nastoupil na své první kněžské působiště v horské vesničce Jedlí, vzdálené dvě hodiny pěší chůze od města Zábřehu. Mladý kaplan se snažil horlivě sloužit Bohu i věřícím, ale nezapomněl ani na své literární nadání. Pobyt v Jedlí byl plodný (1915 – 20). Vydal své první literární práce, a to sbírku humorných povídek Kde réva zraje a kde se zpívá i básnickou prvotinu Pěl ptáček. Pak se střídaly fary v Uherském Ostrohu (1920 – 22), v Mostkovicích na Prostějovsku, v Lidečku a ve Valašské Bystřici. Pak následovaly delší pobyty ve Slezsku. Katechetou na měšťanské škole se stal v Hnojníku u Českého Těšína a pak ve Třinci. Aktivně se zapojil do činnosti tamních vlasteneckých organizací. Kázal česky, polsky i německy. Na čas ho z usilovné práce vyřadila nemoc. Ze slezské oblasti musel odejít po osudových událostech roku 1938. Posledním působištěm se stal Místek. Choroby (ledviny a cukrovka) sílily. Po vyšetřování německým gestapem postihla Františka Zýbala mrtvice a večer téhož dne 6. dubna 1940 skonal ve frýdecké nemocnici. Po smutečním rozloučení v Místku byl kněz a spisovatel převezen do rodných Vnorov a jeho slavný pohřeb se konal za velké účasti rodáků i hostů 10. dubna 1940. Jeho hrob najde návštěvník hned u hlavní brány vnorovského hřbitova.

Vnorovy se rozloučily se svým rodákem, knězem i literárním umělcem. Občané znají jeho práce, rádi se usmějí při vzpomínce na strýčka Plevu. Jeho památku připomínají občasně kulturní večery věnované jeho dílu. Za druhé světové války sehráli mladí jeho jednoaktovou hru s názvem Pudmistr Měřica úřadují. Hra zůstala v rukopisu.

Vnorovská obec odhalila v roce 1999 pamětní desku na budově školy. Deska připomíná jeho literární slávu a je zároveň díkem a vzpomínkou. Stalo se tak při oslavě 750. výročí první písemné zprávy o Vnorovech (1249). Zýbalův rodný domek ještě stojí v Kostelní ulici. Dům č. 429, který Zýbalovi koupili, přestavil jejich synovec Antonín Sokol, jehož otec Jaroslav Sokol pocházel ze Slovenska a byl manželem Anastázie Zýbalové. Ta odpočívá v básníkově hrobě.

Zýbalovo umělecké nadání mělo další podporu a živnou půdu v rodinné výchově. Rozjímavý otec vycházel ve svých názorech z bible a matka si přinesla z domu lásku ke knihám, v té době ke kalendářům a knihám náboženským. Na mladého chlapce působila nepsaná lidová tradice v podobě vyprávěných pohádek, pověstí, říkanek a lidové písně. Vrozené nadání rozvíjelo další studium na gymnáziu. Už jako jeho starší student začal zasílat do novin a časopisů své básně, historické i národopisné studie pod různými pseudonymy, např. Jurka Slovák, St. Gabriel. Zpočátku ho více lákala poezie, ve které ale nedosáhl větších úspěchů. Avšak i za ni – za básně např.: Slovácko, Slovácká idylka, Doma i Domů Zýbalovi patří ze vnorovské strany veliký dík.

Ukázalo se, že mu lépe vyhovuje povídka naplněná lidovým humorem. Někteří ho naváděli na román o strýčku Plevovi, ale Zýbal zůstal u humoresky s námětem ze svého rodného prostředí. Přípravným obdobím mu byla léta středoškolského studia na gymnáziu a pak na bohosloví v Olomouci. Jeho hlavní literární tvorba spadá do období výkonu kněžského povolání (1915 – 1940)

Literární odkaz slováckého autora není příliš obsáhlý: dvě básnické sbírky a čtyři knihy humorných povídek, k nimž přidal po Zýbalově smrti pátou knihu s názvem Jdu na Slovácko krásné prof. Oldřich Svozil. Ostatní zůstalo v rukopisu a nenašlo pořadatele. Vydané povídky mají řadu lidových hrdinů, vrcholí pověstným strýčkem Plevou, o němž se vyjádřil sám autor: „Pleva je jméno vymyšlené, není to jedna osoba, ale několik slováckých strýců pod společným jménem...“ Vnorovská veřejnost viděla v Plevovi Zýbalova rozšafného souseda Antonína Ondrovčíka, jehož příbuzní se dodnes zlobí za tuto přezdívku. Vnorovský rodák P. Jan Kočiš napsal v roce 1941 profesor Oldřichu Svozilovi: „Duše strýčka Plevy je duší Zýbalova tatínka, ale tělo strýčka Plevy jsou starý Antonín Ondrovčík...“

Dílem Františka Zýbala se zabývala řada významných literárních badatelů, z nichž hlavní místo zaujímá ostravský Oldřich Svozil. Kladně je hodnotil brněnský univerzitní profesor dr. Alois Gregor. Optimisticky posoudil Zýbalův odkaz ředitel strážnického gymnázia dr. Ferdinand Žůrek. Samostatnou studii o slováckém spisovateli vydal šéfredaktor Lidové demokracie dr. Lubomír Kuchař. Poslední hodnotící studii napsal v roce 1995 Stanislav Batůšek s názvem František Zýbal.

Přehled vydané tvorby Františka Zýbala

Poezie:

Básnické nadání dokázal autor dvěma básnickými sbírkami: Pěl ptáček (1920) a Písně a balady (1922). Básnická prvotina Pěl ptáček má dvě části. První s názvem Hospodin je můj pastýř oslavuje církev. Čtenáře zaujme už vstupní báseň Modlitba za rodnou zem. Ve verších je cítit vliv starších českých básníků (Vrchlický, Sládek). Druhou část sbírky pojmenoval autor Návrat a má 33 básní. Básník se vrací do rodného kraje, vzpomíná na své mládí. Napodobuje lidovou píseň, jindy zaznívají vlivy básnických vzorů z českého písemnictví (Erben, Hálek, Neruda, Křička). Připomeňme básně Slovácko, Blatnické víno, Slovácká idyla, Doma i Domů.

Druhou básnickou knížku s názvem Písně a balady vydal Zýbal vlastním nákladem v Uherském Hradišti. Vyšla ve špatné typografické úpravě a ani básnický nedosáhla úrovně prvotiny.

Próza:

Knihy humorných povídek mají společné místo děje, a to v rodných Vnorovech. Čtenáře potěší humorem a ani použitý moravsko-slovenský dialekt čtenáři nevadí. Povídkové soubory mají vzestupnou tendenci a vrcholí v knize Strýček Pleva. Každá kniha se dočkala několika vydání.

1. Prvotinou byla knížka Kde réva zraje a kde se zpívá. První vydání vyšlo 1910 v olomouckém nakladatelství. Druhé vydání převzalo pražské nakladatelství Vyšehrad v roce 1944. Úvodní stať nazval autor Úvodem a po ní následují dvě složky povídek s názvem Povídky a humoresky, druhá pak Pohádky a pověsti. V obou složkách se nabízí čtenáři 15 veselých povídek.

2. V roce 1923 vyšlo v Brně první vydání knihy povídek Malovaná mládež. 18 samostatných a veselých črt netvoří souvislý děj. František Zýbal vzpomíná na slunné dny svého dětství a mládí. Čtenář prožívá Velikonoce i šlaháčku, jaro i léto s poutěmi, podzim s hledáním ovoce, s pasením dobytka, zimu s radostmi dětí i těžkostmi dospělých, příhody z kostela i první kroky k muzice.

3. Už v roce 1926 vyšlo v Brně nákladem Ilustrovaných Listů první vydání druhé knihy povídek s názvem Slovácké povídky a humoresky. Druhé vydání připravilo pražské nakladatelství Lidová demokracie v mnohem větším nákladu. Dvaadvacet veselých povídkových obrázků zachycuje příhody zajímavých lidiček, jejich radosti i starosti, zvyky i zlozvyky, jejich škorpení i darebnosti. Humoresky i vážnější povídky zůstávají dokumentem své doby.

4. Za vrchol Zýbalova díla se považuje kniha Strýček Pleva. Vyšla před autorovou smrtí a měla třináct povídek s hlavním hrdinou Strýčkem Plevou. První vydání vyšlo roku 1940 v Olomouci, další už vydával pražský Vyšehrad. Jde o povídky humoristického zabarvení. Strýčkovým pomocníkem je Janek Horyna, v němž je třeba hledat samého autora, který si zvolil jméno svého staršího bratra Janka. Už názvy jednotlivých povídek naznačují veselý obsah:

1. Strýček mají svátek	8. Dobří kamarádi
2. Sběratel	9. Sám doma
3. Jak se Janek pomstil	10. Ztratila se slivovice
4. Nové mraky na nebi přátelství	11. Jak se Janek se strýčkem hlídali
5. Dva obrázky	12. Zápas s obecní rukou
6. Vysoká politika v hospodě	13. Poslední shledání
7. Jak jeli strýček Pleva s Jankem pro seno	

5. Knihu Jdu na Slovácko krásné vydal v roce 1959 v nakladatelství Lidová demokracie v Praze prof. Oldřich Svozil. Vybral podle sebe osmnáct nejlepších a nejprůkaznějších povídek pro vzpomínku a také na oslavu svého autora, s nímž spolupracoval několik desítek let.

Domů

Hůl v ruce, tašku cestovní,
plášť šedý s ramen splývá,
tak vypraven jsem na cestu;
slyš! ranný kohout zpívá!

Zamykám dveře, odcházím,

než slunko vyjde jasné,
daleko budu, přátelé,
jdu na Slovácko krásné.

Tam zrozen jsem, tam otec můj
pečlivý hospodaří,
tam píseň plesná hlaholí
a slunko víno vaří.

Těž matičku mám předrahou,
však hrob ji kryje smutný,
jdu na hrob k ní se pomodlit
a vyplakat se – smutný.

Jak vlaštovice vrací se
k dálnému hnízdu svému,
bych zapomněl, čím ublížil
svět srdci ubohému.

Nuž, s Bohem buďte, přátelé,
již ranný kohout zpívá,
červánek rdí se na horách
a na cestu mně kývá!

Pěl ptáček (1920)

Slovácku

Kam oko rozhlédne se
nalevo, napravo,
Slovácko krásné leží,
Tvá perla, Moravo!

Můj rodný kraji drahý,
dívčino čarovná,
zdaž by tě nemiloval,
kdo tvoji duši zná!

Jsi plný kouzla, jasu,
sám Bůh tě maloval
a radost, lásku písňě
v upřímné srdce dal.

Ó, zachovej tu něhu
a cudnost panenskou,
jdi ruka v ruce k slávě
se sestrou slovenskou!

A nevěř lichotníku,
když zmámit by tě chtěl,

at' hrdá věrnost září
se synů tvojich čel!

Chraň mohutnou svou paží
praotců slavný hrad,
svou chloubu, svoje srdce,
posvátný Velehrad!

At' sladké písně znějí
po polích, vískách tvých
a réva jará zraje
v paprscích palčivých.

I zvedám číši tobě,
Slovácko, ke zdaru
a zdravím Tebe vřele
i celou Moravu.

Pěl ptáček (1920)

Buchlov

Tak mlčenlivý, zadumaný
se díváš v jiný svět,
pod tebou rolník oře, zpívá,
nad tebou mračen let.

Třesk mečů dávno v zdech tvých zmlkl,
loveckých družin hlas
 pryč hodokvasy, panská sláva,
dál, dále plyne čas.

A ryje vrásky vytrvale
do hradeb, věží tvých,
jak větry přes ně v dálku táhnou,
tlumený slyšet smích.

Jen stíny časů uplynulých
tam v lesích bloudí kol,
za noci v bouři teskně pláčí
a žalují svůj bol.

Co tam, to tam, již nevrátí se,
to stará pravda jest,
rytíři, páni v hrobech spějí
i jejich hříchy, čest.

Nad nimi oráč kráčí v snění
a kypí práce ruch
a v zápolení práce hledá

čest, slávu lidský duch.

Tak mlčenlivý, zadumaný
dnes patříš v jiný svět.
v to naše krásné Slovácko...
ať zkvétá na sta let!

Písně a balady (1923)

Štěpán Polášek – Topol

1893 – 1964

Štěpán Polášek, spisovatel i básník, pseudonymem J. E. Topol, zůstává pro současnou vnorovskou veřejnost méně známým autorem. Narodil se 11. prosince 1893 ve Vnorovech na čísle 239 v Dolní ulici. Této ulici říkali starší ironicky Mudrov. Byl nejmladším synem z tří dětí málo majetného domkáře Martina Poláška, jehož dům zdědila rodina Josefa Karase, který původní domek po čase zboural a postavil nový.

Šťastné dětství prožil Štěpán s kamarády na blízké obecní pastvině zvané Rybník, který lemuje z jedné strany řeka Morava a z druhé strany do ní ústí ulice. Druhým místem dětských her bývala cihelna. Své povídky věnuje autor dětským hrám a svému krátkému mládí. Rodiče mu umožnili studium na strážnickém gymnáziu, ale maturoval na gymnáziu ve vzdálenějším Uherském Hradišti. Po jehož ukončení si zvolil učitelské povolání. Po vstupních učitelských zkouškách vystřídal několik slováckých škol v okolí (1912 – 14 v Louce, v Uherském Ostrohu, v Ostrožské Lhotě). Následovala vojenská služba na frontách první světové války a šťastný návrat k učitelské práci v sousední Strážnici. V letech 1920 – 23 působil jako učitel na Slovensku. Vystřídal tři základní školy (Martin, Brezová a Vráble) a pak přešel na školu v Horní Cerekvi (tehdy Nový Etynek) u Jindřichova Hradce. Získal titul odborného učitele a byl jmenován ředitelem tamější měšťanské školy (1939 – 47). Zdravotní problémy ho poslaly na dočasnou dovolenou a v roce 1949 přešel do důchodu. Zemřel v českobudějovické nemocnici 3. června 1964. Největší část pracovního a tvůrčího života prožil v jižních Čechách, jimž věnoval podstatnou část své literární tvorby, ale rád se vracel ve vzpomínkách do rodných Vnorov. Často si dopisoval s knězem a spisovatelem Františkem Zýbalem, jehož povídkové humoresky obdivoval. Do svého rodiště jezdil málo. Rodné Vnorovy si vzpomněly na svého rodáka na výstavě v roce 1970. Část jeho bohatého literárního odkazu věnovanému především dětem zapůjčila jeho manželka Marie Polášková z Nové Včelnice. Poláškovu literární dílo je poměrně obsáhlé a bylo určeno pro potřeby školy. Kratší povídkové prózy věnoval autor radostným vzpomínkám na dětství a část mládí v rodné obci, například Pupence, Vonička z pcháčí, V dědině i za humny a další. Původně je vydával pod pseudonymem J.E. Topol, od roku 1933 již uváděl vedle pseudonymu své jméno Štěpán Polášek – Topol. Vydal také řadu článků a kritických studií z oboru dětského písemnictví a z literatury pro mládež. Autorův syn dr. Zdeněk Polášek, žijící v Praze, poznamenal k této části jeho literární činnosti: „...v posledních letech se otec zaměřil na kritickou činnost v oboru literatury pro mládež. Tato jeho práce, rozsahem ještě větší než tvorba původní, je rozseta po odborných časopisech...“

Hlavní literární práce:

- 1927 - J.E. Topol: Vonička z pcháčí – veselé scény ze Slovácka
V zátíší i v bouři – verše
- 1929 - J.E. Topol: Pupence – povídky o slováckých dětech

1931	Bujná krev – povídky
1933	Tři veselé aktovky
	Kolo, kolo mlýnské – verše
	Šaškovo pokání – hra
Štěpán Polášek – Topol -	Hanička a její čtyřnozí přátelé – próza
	V dědině i za humny – povídky (2 vydání)
	Čtyři aktovky pro děti – hry
	Na slunci i u vody – pro skauty
	Hanička – próza
	Hanička a její bratříček – próza
	O toulavé Haničce – próza
	Česká literatura pro mládež – studie
	Hrajeme si po celý rok – verše
	Soud – hra

Naši strýci

Jsou drsní na povrch ti strýci naši,
jich údělem je s životem se prát,
jich ruce ztvrdly, páž se zocelila
a tělo k poklonám je hrubé snad.

Však vydobyli zkušenost si malou,
v přírodě volné mnoho prožili,
za letních rán den s kosou uvítali
a k práci kolikrát jim hvězdy snily.

Jsou drsní věru. Zprvu odpuzují,
však srdce jejich když jsi otevřel,
vše prožité se v jejich slovech tají
i hvězdy, úsvit, tvrdost jejich těl.

Slovácké písní

Když naše srdce šťastno je, když něco zabolí,
slovácká píseň to do kraje hlaholí.
Jásá a burácí, hrozí a žaluje
s citem tak dojemným laská i miluje.
A v bolu tklivě si zalká a zakvílí,
že slzy rázem by oči ti zalily.

Zapěj si vesele, když srdce šťastno je,
ať každý kdo slyší, s tebou se raduje,
ať rozum okolím, čím srdce přetéká –
ať píseň potěší jiného člověka!

A když se příšery do srdce naklání,
do písně slovácké vlož bol a zklamání,
a tím se zmenší i zkrásní tvůj krutý žal,

jak kdybys příteli dobrému žaloval!

Julius Kramarič

1918 – 1979

Jeho původní příjmení znělo Kramarics. Jméno si dal Julius Kramarič opravit ve vnorovské obecní matrice v roce 1947, kdy se houfně počestovala cizí příjmení.

Julius Kramarič se narodil 23. prosince 1918 ve Vnorovech (dům č. 75, Kráčalova ulice u Trojice). Menší stavení s malým dvorem a s malou stolařskou dílnou náleželo tehdy domkáři Františku Bayerovi. Otcem narozeného Julia, jak udává vnorovská matrika, byl stavební technik z Vídně, toho času ve Vnorovech u Bayerů. Jmenoval se Julius Kramarics a pocházel z bohaté vídeňské rodiny. Tehdejší matrikář připsal v zápisu poznámku, že dědeček nejmladšího Julia byl slavným vídeňským spisovatelem. Matkou Julia Kramariče se stala sestra uvedeného vnorovského domkáře Františka Bayera Pavla, která podle pověsti sloužila na veselském zámku u hraběte Chorinského a tam se při slavnosti seznámila s důstojníkem rakousko-uherské armády Juliem Kramaricsem. A ten dal novorozenému jméno. Brzy po porodu se matka se synem odstěhovala do slovenských Kútů. Také Bayerova rodina odešla ze Vnorov. Až v letech před druhou světovou válkou se objevil na strážnickém gymnáziu student Julius Kramarič. Byl o dva tři roky starší než jeho spolužáci ve třídě. Patřil k vynikajícím žákům a po úrazu kulhal. Zamíloval se do své o tři léta mladší spolužačky Marie Kudeřkové ze Vnorov. Studentskou dvojici potkávala veřejnost ve Strážnici i ve Vnorovech. Starší Julek, jak mu tehdy říkali, ovlivnil Maruščin světový názor a Maruška přijala komunismus za své osobní přesvědčení, i když byla vychována v katolické víře. Její rodiče nepřáli její známosti, ale matka po čase ustoupila s výhradami, zatímco otec se nesmířil. V roce 1940 oba mladí maturovali na strážnickém gymnáziu. České vysoké školy však německé úřady zavřely, a tak bylo třeba najít jiné studium nebo zaměstnání. Julius Kramarič se na Slovensko nevrátil. Maruška mu zajistila ubytování u svého strýce Josefa Kubíka ve Vnorovech. Od Kubíčků, jak se všeobecně říkalo, se na krátký čas přestěhoval Kramarič hned naproti k Řičicům, kde měl jeho majitel Josef Řičica obuvnickou dílnu, v níž se scházeli sousedé k politickým debatám. Josef Řičica pocházel z Veselí nad Moravou a hlásil se k socialismu. Také se za německé okupace zapojil do ilegálního odboje, byl německým gestapem zatčen a z koncentračního tábora v Německu se už nevrátil. Julius Kramarič zatím pracoval u stavebních firem v okolí Vnorov. V té době došlo k bolestnému rozchodu Marie Kudeřkové s Julkem. Marie Kudeřková se k němu vrátila ve svém vězeňském dopise ze dne 8. 12. 1942 po svém rozsudku smrti ve Vratislavi. (Wróclav):

„Velmi často mě pronásleduje ve snu Julek. Já se s ním přece úplně vyrovnala. Jsem mu vděčna za nesmírně mnoho. Položil základy celé mé další praxe. A pomáhal bojovat s vlastní duší i okolím. Nejenom to, ale i celé jeho prostředí. Nedovedl mě však udržet těmi ideami, kterými mě získal. Já jsem na něm visela celým citem první lásky, probuzeným ženstvím, obdivem, vděčností a zvykem. Nikdy jsem nevěřila, že bych dovedla tento tak silný komplex citů zlomit. A přece se to stalo... Nejednal podle svých zásad a já úpěla pod tímto rozporem... Já mu odpustila a děkuji i za tento boj! O to jsem byla pevnější, silnější a důkladnější...“

Po svém rozchodu s Marií Kudeřkovou opustil Julius Kramarič Vnorovy a našel si práci v nacistickém Německu, odkud se vrátil na jaře roku 1945. Vrátil se i do osvobozených Vnorov a byl jedním ze čtyř řečníků na velkém shromáždění vnorovských občanů 1. května 1945 na Kopanicích před kostelem. Vnorovjané oslavovali osvobození své obce a na společném setkání promluvil Josef Kudeřík jako předseda revolučního národního výboru ve Vnorovech, dále Štěpán Tomek, ředitel školy, Rudolf Benedík za místní komunisty a také

Julek Kramarič. Všichni slibovali lepší život v osvobozeném Československu. Do Vnorov se Kramarič vracel jen na krátké návštěvy, Kudeříkovi se odstěhovali do Prahy.

Julius Kramarič začal po druhé světové válce studovat na filozofické fakultě Masarykovy univerzity v Brně, ale brzy přestoupil na právnickou fakultu Karlovy univerzity v Praze a v krátkém čase ji dokončil. Otevřeně se přihlásil do komunistické strany a stal se zaměstnancem ministerstva zahraničí Československa. Působil řadu let na československém velvyslanectví ve Vídni, pak v Sofii a nakonec v Londýně, odkud byl v roce 1969 odvolán a za své postoje v tehdejší komunistické straně vyloučen. Tím skončila jeho diplomatická kariéra. Vrátil se do Prahy a zaměstnání našel v hotelovém zařízení. Oženil se s bulharskou státní příslušnicí, děti neměl. Zemřel v Praze. S paní Františkou Kudeříkovou se usmířil a setkávali se v Praze, kde Maruščina matka žila u svého syna Josefa.

Julius Kramarič pocházel ze Vnorov, ty ho poznamenaly a on také zasáhl do jejich dějin. Šlo o nadaného jedince slovenského a rakouského původu a o vynikajícího řečníka, jehož život provázely převratné a dobrodružné události. Za pobytu na velvyslanectví v bulharské Sofii vydal dobrou cestopisnou knihu Cestujeme do Bulharska. Svě literární nadání neuplatnil. Svým spolužákům ze strážnického gymnázia sliboval vydání životopisného románu o Marušce Kudeříkové, ale zůstalo jen u slibu a románového torza. Vlastním nákladem vydal sbírku milostných a reflexivních veršů s názvem Loučení se smutkem (1945).

Marie Kudeříková

1921 - 43

Hned vedle budovy vnorovské základní školy stojí rodný domek Marie Kudeříkové a na něm pamětní deska připomíná velikou oběť mladého děvčete v boji proti fašismu.

Marie Kudeříková se narodila 24. března 1921 jako nejstarší dcera tehdejšího vnorovského domkaře Josefa Kudeříka brzy po jeho návratu z ruských legií, jejichž vojákem se stal hned po založení Družiny. Kudeříkovi hospodařili na více než třech hektarech půdy, vlastnili kousek vinohradu a otec se věnoval chovu včel. Jeho manželkou byla Františka Kubíková, sečtělá a výřečná žena, která vynikala jako maléřka kraslic a vnorovského lidového ornamentu. Rodina se hlásila ke katolickému náboženství, otec cvičil v tělovýchovné jednotě Orel a zastával řadu funkcí za lidovou stranu ve Vnorovech. Po Marušce se narodila sestra Alžběta a syn Josef. U Kudeříků bydleli jejich rodiče a nemocná tetička. V třicátých letech získal otec jako bývalý legionář zaměstnání u Československých státních drah. Stal se železničním zřízencem ve stanici Vrbovce na moravsko-slovenském pomezí (první slovenská stanice na trati Veselí nad Moravou – Myjava – Nové Mesto nad Váhom). Kudeříkovi se přestěhovali do nádražní budovy ve Vrbovcích, pole ve Vnorovech pronajali a v jejich domě zůstala babička s nemocnou sestrou. Kudeříkovy děti jezdily do české školy ve Velké nad Veličkou. Nejstarší dcera Marie začala dojíždět na gymnázium ve Strážnici a pak ji následovala mladší Bětko. Otec rozšířil ve Vrbovcích chov včel, jemuž lesní prostředí vyhovovalo. Dusná politická situace let 1938 – 39 postihla i Kudeříkovu rodinu, která musela opustit Vrbovce a vrátit se do Vnorov. Josef Kudeřík se zúčastňoval ilegálních převodů českých vlastenců přes zavedenou česko-slovenskou hranici. Kudeříkovi začali opět ve Vnorovech hospodařit a jejich dcery jezdily na strážnické gymnázium. Marie se ve Strážnici seznámila se svým spolužákem jménem Julius Kramarič. Na gymnázium přestoupil ze Slovenska, ale narodil se také ve Vnorovech. Marie a Julek se stali nerozlučnou dvojicí.

Rodiče Kudeříkovi se stavěli – zejména otec – proti této známosti, ale marně. Maruščina matka se nakonec smířila a Julkovi, který se nemohl vrátit na Slovensko, zajistila ubytování ve Vnorovech u svého bratra Josefa Kubíka (zvaného Kubíček). Ten bydlel nedaleko od Kudeříků. Julek se tedy dočasně vrátil do rodných Vnorov. Názorově se už tehdy hlásil ke komunismu a pro marxistické ideály získal i Marušku, což ostře kontrastovalo

s křesťanským vyznáním Kudeříkovy rodiny. Maruška o tom píše po letech i po svém rozchodu s Julkem větou: „Julek položil teoretický základ celé mé další praxe.“ Oba úspěšně maturovali v roce 1940. Na české vysoké školy nemohli, Němci je zavřeli. Kudeříkovi rodiče poslali Marii na jazykovou školu do Brna, Julek odešel za prací mimo Vnorovy. Krátce před odchodem bydlel v domě místního obuvníka jménem Josef Řičica, v jehož ševcovské dílně se scházeli při návštěvách okolní besedníci. Před Julkovým odchodem došlo k bolestnému rozchodu milenecké dvojice, což Maruška několikrát připomíná ve svých vězeňských dopisech. Maruška bydlela původně ve Veverské Bítýšce, kam se přestěhovala jazyková škola z Brna. Zapojila se do ilegální práce ve Svazu mladých, který byl napojen na ústřední výbor komunistické strany. Maruška pracovala po přestěhování do Brna v jeho vedení. Německé gestapo zatklo Marušku Kudeříkovou 5. prosince 1941 a vyslýchalo ji v Brně i v Praze. Hrdá dívka však nepromluvila. Po dlouhých výsleších a věznění následoval 16. listopadu 1942 soud ve Vratislavi (Breslau). Soudu se zúčastnili oba rodiče. Maruška byla odsouzena k trestu smrti stětí sekýrou. Po soudu následovalo více než sto dní pobytu v cele kandidátů smrti. V cele smrti napsala celkem 32 dopisů, které pomohla vynést její kamarádka a jedna obětavá dozorkyně. Psaní jí umožňovalo malování dětských figurek, což jí nařídili Němci. Škrabky, jak svým dopisům říkala, nazvala Zlomky života a myšlení. Poprava se konala 26. března 1943 v pátek - dva dny po dvaadvacátých narozeninách. Potupný způsob popravы otrásl známou společností. Smutek ovládl Kudeříkovu rodinu i příbuzné a známé. O Marušce se nesmělo mluvit. Až po osvobození se připomínalo její hrdinství, čehož plně využívala Komunistická strana Československa pro výchovu své mladé generace. Výbor z dopisů vydal v roce 1961 Mojmir Grygora s názvem Zlomky života. Kniha vyšla v několika vydáních a byla přeložena do řady světových jazyků.

Válka a komunismus poznamenaly Kudeříkovu rodinu, která se za války držela stranou. Josef Kudeřík se zapojil do veřejného života v posledním válečném roce, a to opět za lidovou stranu. Postavil se do čela revolučního místního národního výboru a byl předsedou tohoto orgánu až do roku 1947, kdy zemřel. Jeho manželka hospodařila dále, pokud stačila, a pak pole přešlo do zemědělského družstva, jehož se stala členkou a pracovnící. Dcera Alžběta byla po maturitě na strážnickém gymnáziu úřednicí. Provádala se za ing. Miroslava Skalku z Hroznové Lhoty, kam se přechodně přestěhovala. Syn Josef se vyučil v Otrokovicích mechanikem, ale v padesátých letech přešel na ekonomická studia do Moskvy, odkud se vrátil do Prahy. Tam přivedl i svou ženu Žeňu a oba přednášeli na Vysoké škole zemědělské v Praze, kde si postavili byt. Tam se také uchýlila jeho matka. Závěr svého života však prožívala u své dcery Alžběty v Hroznové Lhotě a pak ve Strážnici. Pohřbena je na vnorovském hřbitově. Dům prodali v padesátých letech vnorovskému občanu Martinu Bartoškovi, který provedl částečnou přestavbu obývacího traktu. V domě totiž byla oddělená část, v níž bydlívaly v nájmu učitelky sousední školy. Po smrti Martina Bartoška (přezdívkou Prach) koupilo dům vedení vnorovské obce. Poté obec zastavěla volnou prostoru mezi domem a školou a zbudovala zde síň Marie Kudeříkové, v níž byly soustředěny památky na hrdinku domácího odboje. Stalo se při slavnostním shromáždění v roce 1978. Před školou odhalil komunistický režim památník a zároveň byla otevřena síň. Maruščinu oběť připomíná také pamětní deska na čelní stěně Kudeříkova domu. Boj Marie Kudeříkové chápala vnorovská veřejnost různě. Jedni uznávali její postoje, statečnost i názor, jiní nevěřili v její komunismus. Po revoluci v listopadu 1989 se přestalo o Marii Kudeříkové mluvit. Kudeříkův dům slouží školní družině, ze síně se stala školní jídelna. O památník Kudeříkové pečuje obecní úřad a škola.

Kudeříkova rodina vlastnila Maruščiny dopisy z vězení. Dopisy se dostaly k rodičům různými cestami. Marie Kudeříková je napsala v době od 7. prosince 1942 do 26. března 1943 v cele kandidátů smrti v ženské věznici ve Vratislavi (tehdejší Breslau, dnešní polská Wróclav). Zůstávají svědectvím a výrazem vnitřního zápasu čistého a statečného mladého

člověka v boji proti zločinnému lidskému řádu. Literární nadání pisatelky zvyšuje jejich účinnost. Ve chvílích očekávání smrti píše o životě. O svém dětství, rodičích a přátelích, o rodných Vnorovech a o Slovácku, o chlapci, kterého milovala, o kamarádkách, s nimiž se setkala až ve vězení. V cele kandidátů smrti č. 62 očekávala osudný den popravu v pátek. Její život se zúžil do čtyř stěn, její budoucnost do několika měsíců, týdnů, dní, ale z dopisů nevyznívá ani náznak hrůzy, bolestí a muk. Pro své nepřátele má jen pohrdání. Zlomky života jsou zповědí dvaadvacetileté dívky i odkazem tehdejší mladé generace v zápase s lidským zlem. Dopisy přesáhly rámec vesnického i národního žití. O Maruščině statečnosti podává nejprůkaznější svědectví její poslední dopis, který napsala několik málo chvil před svou popravou 26. března 1943:

„Drazí moji rodiče, moje milovaná matičko, tatíčku! Moje sestro jediná a maličký bratře! Nejdražší staruško a tetičko! Moji přátelé, milí, drazí, známí! Má rodino! Vy všichni, drazí v tom, co je mému srdci nejmilejší!
Loučím se s Vámi, pozdravuji, miluji. Neplačte, nepláču. Bez nářku, bez záchvěvu strachu, bez bolesti odcházím, už přicházím k tomu, co mělo být přece jen až na konci, ne uprostřed. K odchodu od Vás, a přece k naprostému sblížení, splynutí. Tak málo Vám mohu ze své lásky dát, jen nejvážnější ujištění o její hloubce a horoucnosti. Vřelé díky. Dnes, 26. III. 1943, o půl sedmé večer, dva dny po dovršení 22. roku svého života, vydechnu naposled. A přece do posledního okamžiku! Žít a věřit! Měla jsem vždy odvahu žít, neztrácím ji ani tváří v tvář tomu, co se v lidské řeči nazývá smrtí. Chtěla bych na sebe vzít celý Váš zármutek, bolest. Cítím sílu nést ji za Vás, touhu odnést ji s sebou...“

První část posledního dopisu pisatelky podepsala. Pak dostala povolení napsat několik slov: „Co zbývá říci, milovaní? Co Vám mohu o sobě více vyprávět? Znáte mě, vždyť jsem a zůstávám Vaší dcerou, Vaší krví. Zbořili jsme zeď, která se mezi nás postavila, a stojíme tváří v tvář, ruku v ruce, srdce v srdci...“

.....

„Pan farář se přišel ještě podívat. Miluji, odcházím s vírou, pevnou vírou.

Vaše milující dcera Marie Kudeříková.“

Pozdrav všem. Odpuštění. Dík. Lásku. Jsem s Vámi. Vám poděkování a lásku Vám!

Odcházím beze strachu!

Vlasy jsem sama vázala. Poslala jsem po nich vzkaz a políbení. Budou přibaleny k mým věcem, o které požádejte!“

Literární a filmové práce o Marii Kudeříkové

Zlomky života 1961 – doslov Mojmir Grygora

Jiří Havel: Šestý den jara – verše

František Omelka: Maruška – povídka

Lubomír Kuchař: Zlomky života a smrti

Milovali svůj národ – sborník

... a pozdravuji vlaštovky – celovečerní film – režisér Jarmil Jireš

Jan Skácel

1922 - 89

Životopis

„Dětinství mého věk, jak krásně a bolestně říkal Máchá, probíhal na Moravě, a to dokonce dvakrát. Narodil jsem se ve Znorovách, a ta dědina leží na Moravě, mám na mysli Moravu jako zem, ale zároveň také u Moravy, mám na mysli Moravu řeku. Za mého dětství rozlévala se zjara daleko do luk, na kterých potom rostla tráva tak vysoká, že se do ní schoval kůň... Ve Znorovách jsme dlouho nebydleli (Naši se odtud odstěhovali, když mně bylo 5 let. Z té vesnice si však pamatuji víc než z celého svého dalšího života...)“ Píše o svém rodném místě Jan Skácel v souboru próz Třináctý černý kůň.

Básník Jan Skácel se narodil 7. února 1922 ve Vnorovech v učitelské rodině. Jeho rodným domem byla stará vnorovská škola a její ředitelský byt, do něhož se na krátko nastěhovala mladá učitelská dvojice – Emil Skácel a Anna Skácelová, rozená Raná. Své narození ve školním bytě potvrzuje sám básník v dopise příteli 27.1 1970:... „Máš docela pravdu, žil jsem dlouho v omylu, ale po Tvém dopisu jsem udeřil na tatínka a on potvrdil, že jsem se opravdu narodil ve škole, kde naši krátkou dobu bydleli. Tak jsem přece jenom o rodný dům nepřišel...“ Básníková matka byla přeložena na vnorovskou školu v roce 1913. Předtím učila v Křižanově a v Lanžhotě, kde se seznámila s Emilem Skácelem, učitelem, ale také s mlynářským pomocníkem a pomocníkem při stavbě mlýnů. Po návratu z ruských legií přišel učit do Vnorov. Svatbu měli 10. července 1920. Prvorozený syn dostal jméno Jan (otec měl rád krátká jména) a kmotrou při křtu mu byla Marie Raná z Prosatína (matčino rodiště). Brzy poté se celá rodina přestěhovala do stísněného bytu v přístěnku malé zemědělské usedlosti č. 429 naproti vnorovskému kostelu, jejímž majitelem byl Antonín Ondrovčík. Oba básníkovy rodiče učili dále na vnorovské škole až do roku 1927. V roce 1924 se narodil druhý syn Petr, pozdější malíř a učitel na lidové umělecké škole v Brně. Chůvu měli oba chlapci ze sousedství. Byla jí Anastázie Zýbalová, provdaná Sokolová, sestra kněze a spisovatele Františka Zýbala.

V roce 1927 se přestěhovali Skácelovi ze Vnorov do Poštorné, jejíž krajina se podobá vnorovskému Pomoraví. V Poštorné navštěvoval budoucí básník obecnou školu a také některé třídy gymnázia v Břeclavi, které dokončil až v Brně. To se stalo posledním bydlištěm Skácelovy rodiny. V rodině silně a dlouho doznívaly dojmy a vzpomínky na Vnorovy, zejména u matky po jejím čtrnáctiletém působení v této slovácké obci. Vzpomínky se přenášely na syna Jana, jak patrně z ohlasů v jeho básnické tvorbě.

Po maturitě na brněnském gymnáziu – bylo to za druhé světové války – našel Jan Skácel první zaměstnání jako uvaděč v kině. Následovalo pracovní nasazení na různých stavbách v Rakousku. Po osvobození studoval na filozofické fakultě Masarykovy univerzity v Brně. Po dlouhá léta byl redaktorem, nejdříve v brněnské Rovnosti a Čs. Rozhlasu. V letech 1963 – 69 řídil úspěšně literární měsíčník Host do domu. Zároveň náležel k aktivním členům brněnské spisovatelské pobočky. Jeho věrným přítelem byl básník Oldřich Mikulášek.

Po sovětské invazi 1968 se básník i jeho dílo ocitlo na indexu. Dílo mělo být zapomenuto, stejně tak i jeho autor. Začalo básníkovy druhé tvůrčí období, a to v osamělosti, bez zaměstnání, bez možností publikovat. Básně se šířily v samisdatu nebo jejich soubory vycházely v exilových nakladatelstvích (Toronto, Paříž, Mnichov). Teprve v 80. letech dovolily normalizační úřady některým českým nakladatelům vydat vybrané nezávadné verše či prózy.

Básník Jan Skácel zemřel předčasně v Brně na rozedmu plic a zástavu srdce 7. listopadu 1989 v předvečer počátku sametové revoluce. Umřel předčasně jako oběť nelidské totality. Smuteční rozloučení „knížete moravské lyriky“, jak nazval Jana Skácela ve svém projevu Jiří Opelík, připravila kulturní opozice. Za rodné Vnorovy se rozloučení zúčastnili P. Pavel Zíbal a Alois Studnička.

Literární dílo

Jan Skácel patří k nové literární vlně 60. let, tedy k autorům narozeným kolem roku 1925, např. Miroslav Holub, Jiří Šotola, Ivan Diviš, Karel Šiktanc. Nejblíže mu stál jeho důvěrný přítel moravský básník Oldřich Mikulášek. Tu je možno mluvit o spojitosti v tvorbě, ale nikoliv o závislosti. Jak Skácel zůstal ve svém tvoření jedinečný. Někteří se snaží vystopovat návaznost až na Erbena a Bezruč. Jiní hledají návaznost na Františka Halase, Vladimíra Holana a Jaroslava Seiferta. Skácelova tvorba má blízko k moravské lidové poezii, k poezii tiché a zamyšlené. Ve verších se od počátku objevuje vzdor, básník je hrdý a přímý. Tvůrčím prostředkem mu zůstává metafora, neotřelost vyjádření a zkratka. Básně začínají mnohdy lyrickým popisem s vyústěním v mravní oblasti. Verše jsou plné napětí i úzkosti při hledání pravdy a smyslu našeho žití. V prvních sbírkách se objevují návraty do rodných Vnorov, o nichž věděl z vyprávění své matky. Hledá a nalézá lásku, domov, přírodu i mravní hodnoty.

První básnické pokusy publikoval Skácel v brněnské Rovnosti, pak také v Mladé frontě. Jeho novinářské články vynikaly vynalézavostí a jazykovou čistotou. K literární tvorbě ho popouzel básník Oldřich Mikulášek. Skácel snil o vydání větších próz, ale novinářská praxe žádala kratší útvary. Nejlépe se mu dařily malé recenze, které pomohly ve vydání knížky Jedenáctý bílý kuň. Neukončen zůstal soubor vzpomínkových próz Třináctý černý kuň (vydaný posmrtně).

Jan Skácel byl především básník. Do povědomí literární veřejnosti vstoupil prvotinou Kolik příležitostí má růže (1957). Rozbor této sbírky i dalších literárních prací najde čtenář v monografii Zdeňka Kožmína s názvem Skácel, proto zde jen stručně ke vzniku básně Strach ze Skácelovy prvotiny: vrátil se k tragickému osudu své porodní báby ze Vnorov Anny Cibulkové, která byla u básníkovy narození i křtu. Blesk ukončil život této obětavé ženy. Boží muka se svatým obrázkem dlouho připomínala při cestě na znorovských lukách tuto smutnou událost.

Druhá básnická sbírka Co zbylo z anděla měla v kulturní veřejnosti ještě větší ohlas. Básnická kniha obsahuje i obsáhlejší báseň Znorovy v noci. Báseň vyšla v rámečku na přední straně Literárních novin a upozornila i Vnorovjany, že se k obci hlásí významný rodák. Je třeba vysvětlit názvy Vnorovy a Znorovy. Obec se nazývá od 13. století Vnorovy, lidově však Znorovy. Skácel vtipně sliboval, že přejmenuje Vnorovy na Znorovy.

V 60. letech vyšly další básnické sbírky: Hodina mezi psem a vlkem (1962), Smuténka (1966), a Metličky (1968). Jimi se uzavírá první tvůrčí období a básník byl zahrán do politického ústraní. Nepřestal tvořit, ale s obavou z postihu mohl publikovat v exilových nakladatelstvích. Sbíрка Chyba broskví vyšla v roce 1978 v Torontu, další kniha Oříšky pro černého papouška zase V Paříži (1980) a sebrané Básně v Mnichově v roce 1982. Teprve v 80. letech povolila česká censura vydání básnických souborů Dávné proso (1981), Naděje s bukovými křídly (1983), Odlévání do ztraceného vosku (1984) a Kdo pije potmě víno (1988). Neukončena zůstala sbírka A znovu láska, vydaná po listopadu 1989, kdy zaznívalo Skácelovo jméno i dílo jako symbol protikomunistického odboje.

Méně známější je Skácelova básnická tvorba pro děti. Miloval děti, i když svoje neměl. Vyšlo celkem pět sbírek básní pro děti. V prvním tvůrčím období: Pohádka o velikém samovaru, Jak šel brousek na vandr. V 80. letech další tři: Uspávkanky, Kam odešly laně, Proč ten ptáček z větve nepadne.

Brněnští přátelé vtáhli Jana Skácela v době normalizace k divadlu. Upravoval a doplňoval texty a překládal. Jeho jméno se zpočátku nesmělo objevovat na divadelních programech. V červnu 1989 převzal v Itálii Petrarcovu cenu za rok 1988. Doma se mu uznání dostalo až po roce 1989.

Básníkův vztah k rodné obci

Jan Skácel se k rodné obci přihlásil básní Znorovy v noci. A Vnorovjané začali pátrat po neznámém autorovi. Následovala setkání s básníkem v Brně. Vedení vnorovské obce blahopřálo rodákovi k narozeninám v roce 1961. A ten na ně odpověděl: „Děkuji Vám mnohokrát za pěkné přání k narozeninám. Měl jsem z něho nelíčenou radost. I když jsou to kopce let, co jsme ze Vnorov pryč, pořád mne to táhne na znorovské luka, pořád se cítím Znorovjanem. Bylo to od Vás opravdu hezké a jemné, že jste si na mne vzpomněli. I já Vám přeji všechno nejlepší. Mnoho radosti pro dědinu, mnoho úspěchů v práci. A často, často vzpomínám na Vnorovy a Znorovjany. Kdykoliv jedu kolem, projdu dědinou, vždy v noci, aby mne nikdo nezahlédl, protože jsem vlastně zloděj. Chci si pokaždé ukrást kousek Vnorov, hrst trávy z luk, kus mlhy od Moravy, ukrást a odvést s sebou do Brna.“

Poprvé za dne navštívil básník svou rodnou obec na jaře roku 1962, ale ne sám, ale v doprovodu brněnského spisovatele Vladimíra Pazourka a básníka Zdeňka Kriebla, který je přivezl svým autem ze sousední Strážnice, kde zasedali v porotách. Každý z nich měl pro návštěvu ve Vnorovech zvláštní přání. Všichni chtěli vidět malování kraslic. Bylo to v předvelikonoční době. Vladimír Pazourek navštívil světničku u Kudeříků, v níž bydlela jeho manželka, když učila ve Vnorovech. Básník Zdeněk Kriebel se zajímal o hořavky (ryby), které choval ve svém brněnském bazénku a bylo třeba doplnit jejich stavy, a to z řeky Moravy, kde se ještě proháněly ve velkých hejnech. A Jan Skácel? Moc nemluvil a spoléhal, že uvidí budovu školy jako svůj rodný dům, kde žili a působili oba rodiče. Rozechvělý vstupoval do domu Josefa Studénky, v němž žila Skácelova rodina po delší dobu. Prohlédl celou chalupu. Chvilí postál pod slováckým kožichem na bidélku v síni. Pak se na ulici setkal se svou chůvou Anastázií Zýbalovou – Sokolovou. Dojemné objetí vystřídaly vzpomínky: „Janku, tys míval špinavé nohy a věčně sražené palce!“ vzpomínala stará žena v kroji. Setkání se protáhlo až do večera. Při zpáteční cestě do Strážnice bylo v autě ticho. Každý prožíval dojmy z krátké návštěvy Skácelových rodných Znorov...

V následujících letech následovalo dopisování a častá setkání s básníkem v Brně. K jeho známým se v té době přiřadil i jeho vrstevník ze Vnorov katolický kněz Pavel Zíbal. Skácel zasílal k Novému roku proslulá veršovaná blahopřání. V roce 1972 oslavil ročník 1922 své padesátiny. Svolavatelé pozvali na sraz i svého vrstevníka Jana Skácela. Ten přijel a po srazu napsal: „Prošla válka a všelicos se přihodilo a já jsem zase jednou přišel po mnoha letech domů, k nám, kde dávno nebylo u nás. Komusi ve Znorovách napadlo uspořádat schůzku těch, kteří se narodili v roce 1922, to už nám bylo padesát. Setkání se konala ve staré škole. Usedl jsem trápen špatným svědomím do zadní lavice, rozhlédl jsem se kolem a zjistil jsem, že nikoho ze svých vrstevníků nepoznávám. A oni nepoznali mne. Podezřívavě se po mně ohlíželi a cosi si šeptali. Bylo mi nepříjemně a řekl jsem si, že se tiše zvednu a půjdu na vlak. Zachránila mne ženička ve vlňáku a šátkem v první lavici, hned před katedrou. Povstala, ukázala na mne prstem a prohlásila: „Já si na Janka moc dobře pamatuji. On měl takový malý vozíček, já jsem mu ho jednu brala, on mně dal po hubě.“ V tu chvíli jsem si vzpomněl a vzpomněli si všichni a já jsem se doopravdy vrátil. A byl jsem tam, odkud jsem přišel. Zase jednou doma.“

Na poslední návštěvě rodné obce se zastavil ve farním chrámu svaté Alžběty Duryňské a nechal se vyfotografovat u křtitelnice, u níž byl také pokřtěn.

Bibliografie

Básně Jana Skácela

Kolik příležitostí má růže, Čs. spisovatel, 1957
Co zbylo z anděla, Čs. spisovatel, 1960
Hodina mezi psem a vlkem, Čs. spisovatel, 1962
Smuténka, Čs. spisovatel, 1965
Metličky, Čs. spisovatel, 1968
Chyba broskví, Toronto, 1978
Oříšky pro černého papouška, Paříž, 1980
Básně, Mnichov, 1982
Dávné proso, Blok, 1981
Naděje s bukovými křídly 1983
Odlévání do ztraceného vosku, Blok, 1984
Kdo pije potmě víno, Blok, 1988
A znovu láska 1991
Básně I a II – sebrané dílo, 1996
Květy z nahořklého dřeva, 2000
Noc s Věstonickou venuší, Čs. spisovatel, 1990

Básně pro děti

Pohádka o velikém samovaru 1961
Jak šel brousek do světa 1961
Uspávanky 1983
Komu odešly laně 1985
Proč ten ptáček z větve nepadne 1988

Prózy

Jedenáctý bílý kůň 1964
Třináctý černý kůň 1992

Výběr z bibliografie

Blahynka Milan: Hodina, den – život, Kultura, 1962
Krajina s vinohrady a hřbitovy, Kulturní tvorba, 1966
Černý Jan: Dobré verše, 1960
Hrabák Josef: Nová kniha veršů Jana Skácela, Rovnost, 1978
Jeřábek Dušan: Smuténka Jana Skácela, Rovnost, 1965
Karfík Vladimír: Ouplné lunny krásná tvář, Literární noviny, 1966
Kožmín Zdeněk: Svět viděný z polní cesty, Plamen, 1965
Interpretace básní, SNP, 1986
Slovinské mlčení s Janem Skácelem, List pro lit., 1990
Malá Skácelova meditace, Rok, 1990
Velká nedokončená, Literární noviny, 1991
Setkat se s pravostí člověka, Svobodné Slovo, 1992
Pěšiny vyšlapané bělásky, Večerník, 1992
Vědět místo, Romboid, 1993
Skácel, Iota, 1994

- Kříž Jiří: Malá recenze na básníka, Večerník, 1982
Chvilka pro Jana Skácela, Moravské noviny, 1990
Básně černé bělosti, Lidové noviny, 1991
Jan Skácel, Lidové noviny, 1992
- Musil Petr: Jan Skácel, básník tiché poezie, Malovaný kraj, 1992
- Opelík Jiří: Musí se poezie líbit? Literární noviny, 1957
Jak číst poezii 1963
Malá recenze, Literární noviny, 1965
Třeskuté ticho poezie, LN, 1966
Jan Skácel, Rok, 1990
Doslov ke sbírce A znovu láska, 1991
Ne, Rok, 1992
- Sus Oleg: O dobrých věcech člověka, Host do domu, 1960
Básník na hoře, Host do domu, 1961
Ironie moudrého Jana Skácela, Plamen, 1962
Dva básničtí protinožci, Host do domu, 1963
Přísné a potrhané řádky Smuténky, Host do domu, 1965
Vymlčet poezii, Rovnost, 1966
- Tomeček Jaromír: Básník básně nalézá, Rok, 1992
- Trávníček Jiří: Moravské inspirace, Česká literatura, 1990
Jan Skácel, Smuténka, Česká literatura, 1992
Jan Skácel, Dávné proso, Český parnas, 1993
- Trefulka Jan: Syntézy 1962, Host do domu, 1963
Umřel Jan Skácel, Proměny, 1990
A bubnuji v rytmu vlastní krve, Bílá žízeň, 1993
- Uhde Milan: Dialog, B 90, 1990
... víno je opravdu doma, Národní politika, 1990

Použitá literatura

- Základní sbírky básní a próz Jana Skácela
Kožmín Zdeněk: Skácel
Musil Petr: Jan Skácel, básník tiché poezie
Autorova korespondence s Janem Skácelem

Skácelovy básně

Znorovy v noci

Na lukách mlhy rozvěsily prádlo
v dálce bukač volal
a křikem žab
se zelenala noc.

Po cestě,
kolem humen vedla,
přišel jsem před půlnocí do Znorov.

Noc jako roztrhaný kabát na pastvě
propálený ohni, které tu bývá vidět na daleké míle
dědinu příkrývá.
Hustá a úrodná je ve Znorovech tma.

Mocně oddechují chlěvy
teplýma zpocenýma prsoma.

Znorovy v noci. Mezi stodolami
všechny stromy se dotýkají střech.
Sem vraceli se hodní synci ozdobení slzou
a hrdí,
hrdí, ti šli v řetězech
s otýpkou vlasů spadlou do vzpurného čela.

Také jsem šel jako by mne vedli,
s cesty jsem odkopával koňský trus
a žal.
Na nebi srpek vyžíнал
a vítr mraky honil
přes olysalá místa.

Také jsem šel jako by mne vedli,
a věsil hlavu jako křídlo vrané.
Tma ticho plavila,
lesklý grafit žíní,
neklidně spali chlapci Znorovjané.

Co zbylo z anděla (1960)

Strach

Porodní bábu,
která mi na svět pomáhala
to na znorovských lukách zabilo.
Snad z trávy šla,
snad byla sbírat čarodějný květ,
a snad se dlouho ve Znorovech nerodily děti.
Stýskalo se jí asi, chuderce,
chtěla přivonět
k čekance, mochně, rezekvítku.

Je mnoho křížků v lukách podle cest,
na kterých stojí: „Tenkrát, dávno tomu, tenkrát
jeli tu s fúrou a tu zčista jasna
z modrého nebe navštívil je blesk.“

To bylo dávno.
Jen naši vzpomenu
a někdy strach mne svírá,
a někdy bázeň, nevím, kde se vzala,
za srdce mne jme.

Přivírám oči.
Blesk vidím, hoří jak síra,

spálené místo vidím v lukách u Moravy,
černého čápa, rozkvetlý bojínek.

Kolik příležitostí má růže (1957)

Dobré věci

Z těch dobrých věcí miluji oheň
a černé stříbro hvězd
za opaskem noci.

Černé stříbro a stará slova,
kterými pasovali na rytíře:
Snes tyto tři údery a žádný víc.

Z těch dobrých věcí miluji den,
kdy jaro klade uzdy na dobré koně,
modré uzdy
a růžová sedla.
Každého roku se vrací,
jaro je dobrý úmysl.

Z těch dobrých věcí miluji naši lásku,
tu starou,
která nerezaví,
a říkám Ti znova a znova:

Je včera,
bude dnes
a byla zítra.

Snes tyto tři údery a žádný víc.

Co zbylo z anděla

Chci to slyšet

Na dně každé písně,
i té nejsmutnější,
na dně každé sklénky
něco tiše cinká.

Někdy víc
a jindy jenom málo.

Chci to slyšet.
Bůhví co mne nutí,
ale musím čekat na cinknutí,
jinak by se moje srdce bálo.

Poháry

Nejprve přinášeli v dlani
jedinou studánku,
dávali hvězdám pít.

Až kdosi vzal tu dlaň
a učinil ji čirou
pro všechny žíznivé,
co platí krutou daň,
a vložil do ní růži.

Muži pak,
kteří na sobě se mstí
a pijí víno,
tiše pochopili.

Jak ruka k čelu,
černé jitro k noci,
celou tu dobu lnula
čirost k čirosti.

Tak rostl pohár.

Tak zrodilo se sklo,
odměnou za to,
že v dlani nosili
jedinou studánku,
dávali hvězdám pít.

Píseň

Na železničním mostě dělníci tlukou, tlukou rez,
a píseň padá střemhlav do údolí.
To je píseň! Za krkem z ní bolí
a chlapík, který zpívá,
zaklesnul se jednou nohou do travers
a druhou nepřestává nad propastí kývat.

Vemte mne, chlapci, s sebou do party,
tohle je čistá práce pro básníka!
My také bušíme a otloukáme rez.
Dovedeme odfouknout i hořkou pěnu z piva.
I s námi vítr zlý
na tenkém lanku smýkal,

a místo orchidejí
svým láskám nosili jsme ze zahrady bez.

Kolik příležitostí má růže (1957)

Cesta k nám

Je to tak snadné najít cestu k nám...

Okolo potoka,
po kterém pírko plave,
přes zídku přelézt,
nadejít si humny,
na mostku postát,
nad hučícím splavem
slovíčka hledat vhodná pro pěnu,
zase je zahodit
a jít,
jít,
na cestu uříznout si hůl,
spočítat hvězdy,
v lese zabloudit,
tmu jak plnou fůru sena
před sebou tlačit
a místo náprav
uslyšet ze sna sténat ptáky.

Je to tak snadné najít cestu k nám.

Kolik příležitostí má růže (1957)

Kde máme doma sůl

Dávno jsem doma nebyl.
Maminka,
s očima provinilýma,
ve dveřích mne vítá.
Tatínek knížku zavřel,
tenkou jak čas,
co do večera zbýval.

Posadili mě za starý známý stůl,
malinového vína nalili.
Lípy to uviděly.
Před otevřeným oknem
poklonil jsem se opilý.

Poupátko, řekni,
copak je to možné,
z trošky jak pro kluka

a ještě k tomu z malin?

Hlupáku,
na prst jsi od země,
takhle jsi doma malý,
voněla růže do ucha.
A rázem jsem si vzpomněl,
kde máme doma sůl.

Kolik příležitostí má růže (1957)

Kohouti

Kohouti křičeli.
Napřed jeden
vylétl na plot a načepýřil hlas
a tóny odléval a z kovu zobaného s pískem
vyléval písničku.
Do zbraně volal, přitom zdravil nás.

Po dešti bylo. Tráva ještě mokrá,
ze stromů kapalo a vítr mraky hnal
do cesty slunci.
Tu náhle kohout, první kohout ze vsi,
ze sna se probudil,
chraptivě zazpíval.

Druzí se přidali. Křičely všechny ploty,
zpěv čeřil kaluže
a vítězný byl, zněl
daleko do polí, až k osamělé lípě,
volal nám v ústrety
a dál nás provázel.

Šli jsme a nohy ulpívaly v blátě.
Polehle mraky táhly nad ovsy.
Chrpy se modraly. V poledni unaveném
zpívali kohouti.
Kohouti z celé vsi.

Kolik příležitostí má růže (1957)

Smuténka

To až se v září stmívá,
už bez sametu, drsně, naholo,
po poli chodí smuténka
a zpívá,
smuténka chodí kolem hrud
šedých jak skřivani a zpívá,

(je příběh starší nežli já,
než moje smrt,
než smutek ze mne, odpusť)
zpívá si na poli smuténka
a chodí
po konopných cestách podzimu.

Jiná smuténka

V noci jsem uslyšel smuténku.
Přišla a prostředním prstem
třukala na sudy,
jestli je víno doma.

Všechno chce o nás teď vědět
smuténka za nás smutná.
Klepala na sudy.
Potmě je tolikrát líto.

Přípitek

Ještě si přitřkneme
a vypijem to tiše.
Nikomu nepovíme,
co víno o nás zná.

A spadne hvězda.
Tenká jako plíšek.
A voda blízko mostů
bude stříbrná.

Jižní Morava

Ať se kdo chce rýpe v našich vinách,
překrásné jsou noci na rovinách,
když sládnou marhule
a v polích tvrdne rež.

Když noc je vysoká, když z noční šibenice
viselec visí,
obral u silnice
o lásku člověka a visí pro krádež.

Hodina mezi psem a vlkem 1962

Jaké to bylo letos ve Strážnici

Krásné, i když občas přšelo. To rmoutilo redaktory, protože nemohli básnit o modrém strážnickém nebi. Jinak to dělají každý rok. Nálada byla dobrá. I špatný matematik mohl lehce

vypočítat, že v ony slavné dny byla ve Strážnici největší hustota veselých lidí na světě. Na jeden čtvereční metr připadali čtyři. Někteří stáli a mnozí přitom leželi. První den, tj. v pátek, mluvili ještě všichni česky. V sobotu večer a v neděli se naučili slováckému nářečí i rodáci z Nuslí. Už nikdo neposlouchal, všichni čuli. Lidé tam byli k sobě velice hodní. Viděl jsem desátníka, který vezl v dětském kočárku prostého vojína, kterého bolely nohy. Dojalo mne to. Všichni říkali, že folklór je přece jenom krásný a že lidové kroje jsou také krásné. V neděli večer se všichni těšili domů. Doma utíkali ke gramorádiu a pouštěli si Armstronga.

Jedenáctý bílý kůň

Pavel Zíbal

narozen 22.3. 1922 – dosud

Pavel Zíbal se narodil na sedláckém řádku v Dědině (nyní Hlavní č. 162), ale jejich zemědělská usedlost se svou velikostí mezi sedláky neřadila. Jeho otec Josef Zíbal byl veselý a společenský muž, známý svými průpovídkami. Matku znala vnorovská veřejnost jako pracovitou, skromnou a zbožnou ženu. Pavel byl nejmladším z devíti dětí, z nichž tři se nedožily dospělosti. Jeho tři starší bratři se vyučili řemeslu a hospodářství převzal nejstarší Franta, když se jeho sestra provdala do sousedních Zarazic. A nejmladšímu Pavlovi umožnili rodiče studium na gymnáziu ve Strážnici, kam osm let dojížděl vlakem. Statný mladík pomáhal rodičům při zemědělství. Vyrůstal ve zpěvném prostředí a lidová píseň ho provázela po celý život. Za druhé světové války ji učil po večerech vnorovskou mládež. Na gymnáziu maturoval v roce 1941 a pak se rozhodl s plnou podporou rodičů i veřejnosti pro kněžské studium v Olomouci. Ještě za středoškolských studií soustředil kolem sebe početnou skupinu kamarádů, jejichž častá setkání po práci provázela lidová píseň, veselé zvyky i snaha pomoci potřebným, i služba potřebám vnorovského kostela. Pavlovo kněžské studium probíhalo ve válečných letech, ale k vysvěcení došlo až v poválečném roce 1946, 5. července v Olomouci. Po vysvěcení následovala jeho slavnostní primiční mše ve vnorovském kostele. Účastníky slavné primice vítala brána nad silnicí blízko Zíbalova domu. Brána zdravila také hosty prvních Strážnických slavností. Primicí skončilo klidné přípravné období jeho života. Následující dobu naplnila téměř až do stáří usilovná duchovní práce, vždy orientovaná na mládež, později vyšetřování, utrpení, strach a věznění, ponižování a těžká tělesná práce. Teprve revoluční rok 1989 přinesl úlevu i uznání. Otevřela se opět možnost pokračovat v kněžské práci, ale začaly se dostavovat zdravotní potíže a hlásilo se také stáří. Dlouhá léta zpíval v mužském sboru akademického sdružení Moravan v Brně, s kterým se představil i vnorovské veřejnosti. Moravan účinkoval i při slavnostním odhalení pamětní desky Leoši Janáčkovi na budově vnorovské fary, o což se P. Pavel Zíbal zasloužil.

Jen stručně o jeho kněžském životě a utrpení v letech 1946 – 1989. Prvním místem mladého kaplana byly v té době neznámé Slušovice u Zlína (1946 – 48). Pustil se do horlivé duchovní práce, ale politický zvrát v únoru 1948 a následující čtyřicetiletá komunistická vláda znamenala pro něho boj na obranu katolické církve. Už 7. prosince zahájila komunistická policie jeho stíhání pro pobuřování na kázání. Následující vyšetřovací vazbu prožíval v uherskohradištské věznici, v níž pobyl tři měsíce, k nimž ho odsoudil následující soud. Do

Slušovic se vrátil jen pro své věci. Olomoucká konsistoř ho poté poslala opět jako kaplana do Opavy – Kateřinek. Dařila se mu zejména činnost s mládeží. Zorganizoval také zájezd mladých na Velehrad se zastávkou ve Vnorovech, na které nezapomínal. Tam byl tehdy zatčen ve svém rodném domě a vyslýchán opět v Uherském Hradišti. Skončilo totiž jednorozční působení v Kateřinkách. Následovala dlouhá internace v tábore nucených prací, na který byl přebudován klášter ve známé Želivi, kde pobyl dva roky (1949 – 51). Následoval převoz do dalšího tábora, a to v Hájků u Kladna (1951 – 53). Pracoval na tamějším vládním statku spolu s jinými internovanými kněžími. Jen Želiví jich prošlo 428. Potom se vrátil do rodných Vnorov. Ještě jednou se podařilo konsistoři poslat P. Pavla Zíbalu na faru, a to do Stražiska a Přemyslovic u Prostějova. Nepoddajný moravský Slovák se znovu pustil do činnosti a komunistický režim mu odňal státní souhlas k výkonu kněžského povolání. P. Pavel Zíbal se vrátil do Vnorov a získal pracovní místo na vrchní stavbě státní železnice (na tzv. obrpálu), a to v úseku Veselí nad Moravou – Kúty. Za prací denně dojížděl. Mši sloužil ve svém rodném domě a žil pod policejním dozorem. Z bývalých aktivit mu zůstal jen zpěv v brněnském Moravanu. Dočasně uvolnění přinesly až události z let 1968 – 69, ale následná normalizace odsouvala možnost vrátit se na faru. Teprve v roce 1982 byl poslán olomouckým arcibiskupem na faru do Ostravy – Mariánských hor, kde napsal svou knihu s názvem Šéfe, znáte Želiv? Posledním kněžským působištěm byla fara v nedalekém Hluku. Po listopadu 1989 se mu dostalo uznání a vyznamenání za statečnou práci. Pro svůj život v kněžském důchodu si zvolil pobyt v domově důchodců v Radkově Lhotě na přerovském okrese, kde duchovně pomáhá přestárlým a sám je v péči a opatrnosti tamějších řeholních sester. Rád se vrací do Vnorov, využije každé příležitosti. Cítí se stále Znorovjanem.

P. Pavel Zíbal prožil složitý, modlitbou a utrpením naplněný život pronásledovaného katolického kněze. Svědectví o tehdejší životě v komunistických věznicích a táborech podává jediná knížka s názvem Šéfe, znáte Želiv...?, kterou v roce 1994 vydala Matica cyrilometodějská v Olomouci. Pavel Zíbal už předtím publikoval v novinách a časopisech celou řadu kratších i delších článků ze slováckého prostředí. Lákal ho dlouho pobyt mladého Leoše Janáčka na vnorovské faře u svého strýce. V osmdesátých letech zpracoval písemně své vzpomínky a svědectví z vězení a z táborů nucené práce. Humorný název této jediné knihy přechází po první straně do otřesného popisu komunistického žaláře a táborů, jak to sám prožil, což vysvětluje hned na počátku své knihy:

„Jedné letní noci stál na nástupišti brněnského nádraží uniformovaný příslušník policie s mladým mužem v civilu. Asi se dlouhou chvíli neviděli, srdečně spolu hovořili. Po koncertě Moravana jsem se chystal nastoupit do vlaku a trochu mi překáželi. Toho civila jsem hned poznal. Dal jsem si kufr do volného kupé a pozoroval jsem oba bavící se přátele. Mám jít, nemám jít? A přece jsem vstal, vyšel z vagónu ven a šel přímo k těm usmívajícím se mužům. „Prosím vás,“ obracím se na uniformovaného, „mohl bych se zeptat vašeho přítele na něco o samotě?“ „Ale proč ne? Prosím“ a vzdálil se pár kroků, aby nepřekážel. Civil se podíval, já na něj také. „Šéfe, znáte Želiv?“ táži se krátce. „Proč se ptáte?“ „No, my víme kdo jste. Buďte zdrav!“ Snad ani hrom by ho tak nezarazil. „Prosím vás, kdo jste?“ „To vás nemusí zajímat, buďte zdrav!“ A byl jsem na odchodu. On ale udělal pár kroků za mnou: „A vy znáte Želiv?“ „Jistě, byl jsem pod vašim komandem. Buďte zdrav!“ Výpravčí zapískal a nastoupil jsem rychle do vlaku. Až mi bylo trochu líto toho bývalého dozorce, jednoho z těch, kteří přišli po starých strážmistrech. Pořádně se vyplašil. Nevím, jak tu noc spal...“

Humorný název lidského dokumentu o utrpení, ponížení a usmíření je objasněn. První kapitulu nazval autor Co předcházelo a zavádí čtenáře do zlínské věznice a do kriminálu v Uherském Hradišti, když si zvykal na vězení. Vzpomněl i pověstného hradištského dozorce

Malinu, který se proslavil i ve Vnorovech při nahánění do JZD v roce 1959. Druhá kapitola je kratší a má název První útěk a tvoří jakýsi úvod rozsáhlejší stati o nuceném pobytu v Želivi.

František Pavka - Paveka

27.5. 1910 – 13.1. 1985

Paveka je vnorovská přezdívka, kterou použil sám autor.

František Pavka se narodil 27.5. 1910 ve Vnorovech č. 28 jako nejmladší syn v Dědině na sedláckém řádku u hlavní silnice. Vedle domu se svažuje chodník do Obecnice, kam chodívali na vodu. Jeho otec hospodařil na zděděném gruntě nevelké výměry. Jeho syn František vzpomíná na dětství: „Narodil jsem se jako páté děťátko na malém hospodářství. Jako poslední jsem byl mazlíčkem naší stařenky, která měla obrovskou schopnost vypravovat. A to bylo moje potěšení, když nám večer potmě, když naši šli s lampou poklízet do chléva, stařenka vyprávěla. To byly pro nás nejhezčí zážitky. Tak jsem to asi zdědil po nich...“

František Pavka navštěvoval ve Vnorovech základní školu, po níž zůstal pomáhat v otcově hospodářství, ale došly roky, jak uvádí ve vzpomínkách, „kdy jsem na hospodářství zavazel, protože to mohl dostat nejstarší syn a já jsem našel zaměstnání u pojišťovny. Byl jsem asekuračním úředníkem, neprodával jsem nic než důvěru a tam jsem poznal život širokého okruhu lidí...“ Do zemědělství se už nevrátil. Měl veselou a špásovnou povahu a v dalším životě vystřídal řadu zaměstnání. Oženil se, stal se otcem tří dětí a s rodinou, pokud žili ve Vnorovech, bydlel v malém domku uprostřed Pátkovy ulice. Delší dobu pobyl v invalidním důchodě, což se protáhlo až do konce druhé světové války, kdy ho spoluobčané potkávali s holí. Důchodu a hole se zbavil, když se stal malým úředníkem ve stavebním oddělení státní železniční dráhy. Aktivně se zapojil do politického života po komunistickém převratu v únoru 1948 a přešel jako úředník do Hodonína. Po založení jednotného zemědělského družstva ve své rodné obci se vrátil do Vnorov a přijal funkci účetního, ale ne na dlouho. Přestěhoval se se svou rodinou do českého pohraničí, odkud se vrátili do svého rodiště až v sedmdesátých letech. Zbytek života prožil se svou rodinou v rodné obci.

Jeho spisový materiál je poměrně obsáhlý, i když zůstal v rukopisu. Začal psát v době, kdy našel zaměstnání na železnici: „...a tak jsem za dlouhých večerů začal psát. Napřed to měl být můj životopis. Z toho vyvstal popis rodinných poměrů. A již to šlo jedno za druhým, až z toho vzniklo neuspořádané dílo, které by se mohlo jmenovat Rokem na vsi...“ Na otázku vydavatele, co ho vedlo k napsání pamětí, autor odpověděl: „Všímavost. Hlavně přelom, který prodělala vesnice za první republiky a za druhé světové války. Dědina byla v nezáviděníhodné situaci, zadlužená, navštěvovaná exekutory, krize v plné nahotě, takže nebylo obutí, nebylo ošacení, lidé trnuli, co bude dál. Do toho přišla válka, přeneslo se k nám pěstování tabáku a papriky, produktů, které se těžko sháněly, a to se do Vnorov začali stěhovat „Luftáci“, kteří za trochu tabáku přinášeli obuv a oděvy. A tehdy nastal zlom. Vnorovjané začali chodit jako cirkusáci, každý jinak, zmizely kroje a přitom se zapomínalo na lidové zvyky. Proto jsem psal a psal, abych zachytil, jak se u nás před šedesáti, sedmdesáti lety skutečně žilo. Materiálu jsem měl dostatek. Hlavně jsem čerpal ze vzpomínek na vyprávění stařenky, potom jsme měli stařečka a pak jsem navštěvoval staré lidi, kteří měli dobrou paměť...“ „Za roky shromáždil jsem hromadu vzpomínek a příběhů, veselých i smutných. Posílal jsem je do českých i amerických časopisů, nabízel je k vydání jako knihu. Nenacházel jsem vydavatele...“

Pomohly až politické orgány hodonínského okresu, lépe řečeno vedoucí pracovníci, kteří pověřili dva vysokoškolské pracovníky z brněnské filozofické fakulty. Ti vybrali z velkého množství rukopisů devět humorných příběhů ze Vnorov. Václav Frolec a Jan Balhar je zařadili k dalším dvěma slováckým autorům a vydali je v jedné knize s názvem Na slovácké dědině. Vydalo ji v roce 1986 krajské nakladatelství Blok v Brně. Lidové příběhy

vyprávějí tři autoři, a to Josef Hubáček z Jalubí u Uherského Hradiště, František Pavka ze Vnorov a Josef Řimák z Veselí nad Moravou.

Augusta Šebestová nazvala podobné záznamy a příběhy „lidskými Dokumenty“. Literární výběr z díla Františka Pavky nazvali vydavatelé Příběhy z Vnorov. Poslední povídkovou vzpomínku s názvem Povedený poštovník věnoval autor skutečné události tří vnorovských šprýmovných starých mládenců, a to Jana Gazárka z Dolní uličky, řečeného Halenář, dále Jana Karase z Dědiny a Josefa Všetuly, zvaného Pučálka.

František Pavka měl jen základní vzdělání, ale dobrý vypravěčský talent. Naznačil, že chce být pokračovatelem v díle staršího autora Františka Zýbala pro další období. Jeho příběhy zůstávají dokumentem vnorovských poměrů. František Pavka zemřel 13. ledna 1985 a je pohřben na vnorovském hřbitově.

Jan Doležal

1902 - 1965

Univerzitní profesor dr. Jan Doležal se narodil 30. března 1902 ve Vnorovech (dům č. 60 naproti Lidovému domu). V té době bylo na uvedené zemědělské usedlosti i pekařství s krupařským krámkem jehož provozovatelem byl židovský nájemce. Uvedený majetek patřil Gazárkově rodině, jejíž dcera Marie se provdala za pekařského dělníka Jana Doležala, původem z Černé hory u Brna. Ten po sňatku pekařství zrušil a později krupařský krám změnil na obchod se smíšeným zbožím, který provozoval až do své smrti. Iniciativní obchodník se v obci přihlásil k veřejné osvětové práci. Byl spoluzakladatelem Čtenářského spolku ve Vnorovech se sídlem v hostinci u Svatého Jána. Stalo se tak v roce 1899 a Jan Doležal se stal jeho prvním předsedou. Ve vedení spolku se střídali místní učitelé. Pořádal pro veřejnost přednášky, nacvičovali divadelní hry, půjčovali knihy ze spolkové knihovny, připravovaly zábavné večery. V roce 1913 založili tělovýchovný odbor s názvem Sokol. První světová válka zastavila spolkovou činnost. Tu však obnovili ve dvacátých letech. Tělovýchovný odbor Sokol se v roce 1920 rozdvajil na Orel a Sokol. Čtenářský spolek pak zanikl. Nejstarší syn obchodníka Jana Doležala dostal své jméno po otci a vyrůstal ve zdravém rodinném prostředí. Nadaného synka poslali rodiče studovat na strážnické gymnázium. Zatím se rodina zvětšila o čtyři další sourozence (Bohuslav, Ludvík, Ladislav, Milada). Mladý Jan Doležal přešel ve dvou posledních ročnících ze Strážnice do nedaleké slovenské Skalice, kde v roce 1921 úspěšně maturoval na tamním gymnáziu. Poté se stal posluchačem filozofické fakulty Karlovy univerzity v Praze (obor filozofie a francouzský jazyk). Svůj vědecký zájem soustředil na experimentální psychologii, národní hospodářství a organizaci práce. V přednáškách ho zaujal profesor František Krejčí, první zpracovatel české experimentální psychologie a první organizátor bádání v tomto oboru u nás. A Jan Doležal navázal na jeho výzkumnou činnost. Proto pokračoval ve svém studiu na německé univerzitě v Lipsku a působil také v tamním Ústavě experimentální psychologie. Své vysokoškolské studium zakončil v roce 1927 doktorátem filosofie. Už rok předtím přijal místo asistenta v Psychotechnickém ústavu na Vysoké škole technické v Drážďanech, kde setrval celých šest let. V roce 1932 se vrátil do Prahy a z Německa si přivedl i svou budoucí manželku. V Praze přijal místo náměstka Psychotechnického ústavu Masarykovy akademie práce. Tato instituce se pak přejmenovala na Ústřední psychotechnický ústav československý, napojený na ministerstvo školství a na ministerstvo sociální péče. Ústavu se podařilo přežít německou okupaci za druhé světové války i politické zvraty po roce 1945. Pokračoval ve svém vědeckém výzkumu, ale v roce 1951 došlo k uzavření ústavu v důsledku administrativních opatření komunistického režimu. Po svém návratu z Německa navázal Jan Doležal úzkou spolupráci s řadou českých i slovenských průmyslníků, zejména pak s vedením i se samotným Tomášem Baťou z jeho zlínského obuvnického závodu. Jan Doležal patří k první badatelské

generaci, která se zaměřila na průzkum člověka při práci. Tomuto cíli zasvětil celý svůj život. Psycholog Jan Doležal se rád vracel ke krátkým návštěvám do rodných Vnorov. V jejich rodině došlo k veliké změně. Zemřela totiž jeho matka a otec se oženil podruhé s Marií Krejčí z Brodku u Nezamyslic. Poté přišli další sourozenci: Miloš, Stanislav a Ludmila. Obchodu se ve Vnorovech dobře dařilo. Jan Doležal se habilitoval na docenta psychologie na filozofické fakultě Karlovy univerzity v Praze. Univerzitním profesorem se stal až v roce 1947. Byl otcem dcery Soni, která se také věnuje studiu a vědecké činnosti v oboru psychologie. Usilovná vědecká práce a pak přednášková činnost na pražské univerzitě ho vyčerpávala, politická situace komplikovala v padesátých a šedesátých letech jeho život. Nedožil se vysokého věku, zemřel v Praze v roce 1965.

Jan Doležal byl prvním vnorovským univerzitním profesorem. Občanská veřejnost ho znala jako vzdělaného člověka. Pamětní deska na rodném domě byla odhalena dne 6. dubna 2002, u příležitosti 100. výročí narození.

Výběr vědeckých studií profesora Jana Doležala

1.	1.	Untersuchungen die Verwendbarkeit (1927)
2.	2.	Psychologische Eignungsprüfungen (1929)
3.	3.	Analyse der Bewegungsform bei der Arbeit (1930)
4.	4.	Volba povolání středoškolských abiturientů (1932)
5.	5.	Nezaměstnanost studovaného dorostu (1933)
6.	6.	Psychotechnika v pojišťování (1933)
7.	7.	Psychotechnika a řidič (1934)
8.	8.	Výzkum abiturientů českých středních škol (1936)
9.	9.	Člověk v práci a v povolání (1940)
10.	10.	Pracovní místo a výkonnost (1940)
11.	11.	Pracovní pohyb a výkon (1940)
12.	12.	Organizovaná součinnost (1943)
13.	13.	Boj proti únavě v průmyslové práci (1943)
14.	14.	Problémy průmyslové výroby (1944)
15.	15.	Výchova k práci (1946)
16.	16.	Věda o práci (1948)
17.	17.	K diskusi o vyučování psychologie (1951)
18.	18.	Čím se člověk liší od zvířat (1957)
19.	19.	Užití psychologie v praxi (1957)
20.	20.	Psychologie práce (1959)
	21.	21. Světový rok mentální výchovy (1960)
	22.	22. Proč duševní hygiena (1961)
	23.	23. Skvělé perspektivy – Závažné úkoly (1961)

Literatura: Československá psychologie, 1962

František Gazárek 1912 - 93

Druhým významným Vnorovjanem, který přispěl k rozvoji moderní české vědy, byl František Gazárek. Přispěl k rozvoji českého lékařství. Dosáhl řady vysokoškolských titulů a hodností: docent, univerzitní profesor, děkan, kandidát věd a v letech 1970 – 80 řídil jako rektor Palackého univerzitu

v Olomouci. Jeho vědeckou specializací bylo porodnictví a gynekologie. Plně se zapojil do veřejné práce na Olomoucku. Odměnou se mu stala řada veřejných uznání a vyznamenání celostátního charakteru. Hrdě se vždy hlásil ke Vnorovům, snažil se pomoci jejich občanům, zejména pak ženám v jejich životních těžkostech. Veliké zásluhy získal ve své pedagogické práci v oblasti zdravotnictví při budování zdravotnického školství na Olomoucku i jako pedagog na tamní lékařské fakultě. Je třeba také zdůraznit jeho zásluhu o nové učebnice pro lékařský dorost. Usilovně se podílel na obnově zdravotnictví v lázních Velké Losiny, v Šumperku a pak v Olomouci. Své výzkumné vědecké výsledky uložil do více než dvou set publikovaných studií. Speciálně se věnoval tématice ohroženého těhotenství a problému rakoviny. Práce mu tedy naplnila život vrchovatě. Miloval však také lidovou píseň a zálibu našel v myslivosti. To bylo vše z hodnocení, je nutno se dotknout průběhu jeho života.

Narodil se 25. listopadu 1912 ve Skalici na Slovensku, kam se za prací přestěhovala celá početná Gazárkova rodina, když se podařilo jejich otci Josefu Gazárkovi získat výhodnější zaměstnání. Byl totiž dobrým zedníkem a tesařem. Ale první světová válka dolehla krutě na Gazárkovu rodinu. Otec narukoval a padl na italské frontě. Energická matka Marie Gazárková se vrátila s celou rodinou do rodných Vnorov. Usadili se v domě č. 77 u Trojice, kde dříve bydlel židovský obchodník. Obživu jim poskytovalo malé hospodářství. Matka se musela postarat o svých šest synů, z nichž nejmladší byl právě František. Při svém pracovním zatížení dokázala matka absolvovat v Brně kurs pro porodní asistentky. Praxi vykonávala ve Vnorovech. Říkali jí „baba“ Gazárková. Její rodině se začalo lépe dařit. Dva z jejich synů – Rudolf a Jaroslav – odjeli za prací do Severní Ameriky. Tři synové se vyučili řemeslu (Josef, Štěpán a Imrich) a zůstali doma. Nejmladší syn František měl naplnit matčino životní přání, měl se stát lékařem. Nadaný syn ukončil obecnou školu ve Vnorovech a byl přijat ke studiu na strážnickém gymnáziu. Hned po úspěšné maturitní zkoušce se stal posluchačem lékařské fakulty v Bratislavě. Každé prázdniny si však musel přivydělat u regulace řeky Moravy, kde došlo také k jeho úrazu. Matčino přání se naplňovalo a v roce 1938 se zúčastnila synovy promoce. Následovala základní vojenská služba, po jejímž ukončení marně hledal práci. Po půl roku bez zaměstnání nastoupil v roce 1939 jako lékař na porodnicko-gynekologickém oddělení nemocnice v Olomouci, kde působil až do roku 1945. Na Olomoucku zůstal až do konce svého života. Pomáhal budovat zdravotnictví v tamějším pohraničí. Založil porodnicko-gynekologické oddělení v lázních Velké Losiny. Vybuďoval také porodnici v Šumperku, kde řídil Okresní ústav národního zdraví až do roku 1952, kdy byl jmenován ředitelem fakultní nemocnice v Olomouci, ale brzy se vrátil ke svému oboru porodníka do Šumperka. V roce 1962 došlo k jeho jmenování do funkce přednosta ženské kliniky na Fakultní nemocnici v Olomouci, kde působil až do důchodu. V roce 1970 byl zvolen rektorem Palackého university v Olomouci a v této univerzitní funkci zůstal plných deset let. Mezi své spolupracovníky zařadil i některé vysokoškoláky ze Vnorov. Přímo na porodnickém oddělení pracovala MUDr. Marie Galiová. Toto oddělení často navštěvovaly ženy ze Vnorov a nacházely pomoc i radu. František Gazárek byl vyhledávaným odborníkem, na své Vnorovy nezapomněl. Své bratry navštěvoval třeba jen na chvíli. Na návštěvách ho ráda provázela jeho manželka, přijížděl také se svými dvěma syny. Starší Tomáš vystudoval přírodovědu, mladší František zase lékařství. Vzpomínalo se na mládí, třeba také na začátky kopané ve Vnorovech, za něž hrávali také Gazárkovi chlapci.

Univerzitnímu profesoru Františku Gazárkovi patří uznání a poděkování.

Autor textu: Dr. Alois Studnička